

УДК 289+291.11 (477.73)

Олександр Тригуб

НЕОРЕЛІГІЙНІ КОНФЕСІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ (1991-2012 рр.)

Миколаївська область, як і більшість регіонів України, має досить різноманітну етно-конфесійну палітру, в якій присутні не лише переважаючі християнські конфесії, а й мусульмани, буддисти, іудеї тощо. Значного поширення продовжують набувати т.зв. неорелігійні течії, які поступово та впевнено збільшують свою присутність в Україні. Так український релігієзнавець Михайло Шмігельський відзначає, що згідно статистичним звітам державних органів у справах релігій протягом 1992-2007 рр. на теренах України лише кількість неохристиянських течій зросла приблизно у 44 рази [1]. Подібну динаміку мають й інші неорелігійні об'єднання, переважну частину яких складають харизматичні культи. Саме це і спонукало автора до розгляду появи та динаміки розвитку неорелігійних культів на Миколаївщині, що дало б можливість з'ясувати регіональні особливості даних процесів.

Перші неорелігійні громади з'явилися у Миколаївській області на початку 1990-х років, серед яких чи не найбільшого розголосу набула тоталітарна секта деструктивного характеру «Біле Братство (ЮСМАЛОС)». Саме у Миколаєві відбулися перші зібрання та фактичне створення організації, позаяк у 1990 р., після невдалої спроби провести у Миколаївській області хресний хід, Ю. Кривоногов – засновник секти – створив «Велике Біле Братство». При цьому Миколаїв було обрано не випадково, оскільки з середини 1970-х років був науковим співробітником Миколаївського відділу КДБ, де працював у секретному науковому центрі з дослідження роботи психіки та мозку людини, що був створений керівництвом КДБ СРСР на протиположний американським розробкам психотропної зброї [2]. Цю думку, вказуючи на зв'язок Ю. Кривоногова та КДБ, підтримує і відомий російський сектознавець О.Л. Дворкін [3].

Цим, на нашу думку, пояснюється і висока активність «Білого Братства» у Мико-

лаєві у 1991 р., яке проводило у місті великі сльоти. Значною була і популяризаторська діяльність секти: лекції, брошури, листівки тощо. Автор особисто пам'ятає розклеєну в усіх людних місцях фотографію «Марії Деві Христос» (М. Цвигун), яку можна було зустріти у містах області на дошках оголошень, стовпах, громадському транспорті.

У 1993 р., після арешту провідників організації та низки адептів, діяльність «Білого Братства» в області була практично припинена.

Разом із «Білим Братством» з'явилися у Миколаєві й адепти відомого у світі орієнталістського напрямку – «Міжнародне товариство свідомості Крішни». Їх офіційна реєстрація відбулася

15 липня 1996 р.,

що дало можливість отримати статус юридичної особи [4]. Миколаївська громада є частиною Центру громад свідомості Крішни в Україні.

Протягом усього часу в області діяла лише одна офіційна громада, яка обслуговує інтереси віруючих усього регіону. Натомість у 2002 р. з'явився неофіційний філіал у Миколаївському районі (с. Безводне). Товариство свідомості Крішни має храм у Миколаєві, в якому поклоняються Божественному образу Шрі Шрі Гаура Нітай – особливо милостивий прояв Господа Шрі Крішни, що рятує людей сучасної епохи. Вперше ці Божественні образи були встановлені в 199X р. (маленькі латунні Божества) і пізніше, у 200X році були встановлені великі мармурові Божества, виготовлені в Індії. Вони були пожер-

Марія Деві Христос

твувані храму Матаджи Девакі та встановлені з благословення Його Святості Ніранджана Свамі 1 грудня 200X року [5].

Майже кожний день у храмі проводяться лекції, а кожної неділі проводяться вайшнавські фестивалі, де кожен охочий може «зануритися» у найдавнішу традицію самовдосконалення, на власні очі познайомившись з Ведичною культурою, її традиціями й обрядами, оцінити кулінарні шедеври Ведичної кухні та поспілкуватися з її провідними адептами.

У 1997 р. на Миколаївщині з'явилися представники Церкви Ісуса Христа святих останніх днів (мормони). Парафія була організована у вересні 1997 р., коли до Миколаєва прибули два місіонери-старійшини із США: Тейт (штат Вашингтон) і Колтон (штат Юта). Їх метою було створення у місті релігійної громади, на чолі якої стала місцева мешканка Наталя Березовська [6].

Головну роль у розвитку Миколаївського приходу ЦІХСОД відіграють місіонери з США. Разом з ними нинішні керівники конфесії досягли того, що 18 жовтня 1998 р. на духовному вечорі у Миколаєві було оголошено про створення Миколаївського центрального приходу Київської української церкви ІХСОД на чолі з президентом В.В. Плакушко.

Лише протягом 1998 р. у Миколаївському приході було охрещено 40 осіб. У 1999 р. було створено дитячу громаду церкви, Громаду милосердя, службу забезпечення добробуту, службу милосердного служіння, службу сестер, що навідують нужденних, організовано роботу з неодруженими жінками та чоловіками.

Заради благодійної мети місіонери США один раз на тиждень безкоштовно проводять уроки англійської мови. Тут мешканці Миколаєва будь-якого віку можуть поспілкуватися з американцями. Це не просто курси англійської мови для початківців, середнього рівня та високого, а це надзвичайно цікаве навчання в ігровій формі. З іншого боку – на цих заняттях, де переважна більшість слухачів студенти та учні, фактично поєднується процес вивчення іноземної мови та ознайомлення з віровченням мормонів і вербування людей до своєї організації [7]. Часто відбуваються

виїзди до мальовничих місць Миколаєва, здійснюється обмін між двома культурами.

Ще одним прикладом благочинної діяльності є допомога місіонерів, які працюють у Миколаївському зоопарку без заро-

Божественний образ Шрі Шрі Гаура Нітай

бітної платні. Кожного року до міста прибувають контейнери з медикаментами, комп'ютерами, одягом, колясками й ін. Постійно працює благодійний фонд при обласному Відділі соцзабезпечення [8].

Протягом останніх 15 років кількість громад мормонів не збільшується і миколаївська община залишається єдиною в області.

На конфесійній карті Миколаївщини представлено і таке неохристиянське утворення, як Новоапостольська церква (НЦ). В Україні існує управлінський центр НЦ, який знаходиться у Києві. В Одесі відкрито регіональний управлінський центр, яким тривалий час керував окружний настоятель В.І. Гринько.

У Миколаївській області першою була зареєстрована громада НЦ у Миколаєві – 17 червня 1994 р. Нині вона нараховує понад 400 прихожан, які входять до шести окремих громад: двох міських, Баштанської, Нечаянської Миколаївського району, Іванівської Очаківського району, Ново-Олександрівської Братського району [9]. При цьому кількість новоапостольських осередків у Миколаївській області, згідно офіційної статистики [10], протягом 2002-2011 рр. абсолютно була незмінною.

За свідченням миколаївських новоапостольців, окрім богослужбової та місіонер-

ської діяльності, Новоапостольська церква виявляє активність також і в соціальній сфері як по всій Україні, так і в Миколаєві. Її священнослужителі особливу увагу приділяють догляду за хворими й інвалідами.

Будівля Новоапостольської церкви у Миколаєві, побудована у 2002 р.

Людам, котрі потрапили у скрутне становище (страждають від алкоголізму, наркозалежності, перебувають в ув'язненні), пропонується духовна опіка шляхом бесід і молитов. Окрім того, церква здійснює гуманітарну допомогу, підтримує заходи, спрямовані на ліквідацію наслідків стихійних лих і соціальних катастроф [11].

У той же час український релігієзнавець Михайло Шмігельський стверджує, що Новоапостольська Церква в Україні майже не проводить жодної благодійної діяльності. Традиційні церкви нашої держави не вважають Новоапостольську Церкву традиційною християнською конфесією, наводячи наступні аргументи: Новоапостольська Церква базується на «новому одкровенні», нібито отриманому від Бога, що відрізняє її від традиційних церков; повне підкорення віруючих волі апостолів; відношення до Біблії не як до основного джерела одкровення; наявність «дивних» обрядів, як наприклад, причащення мертвих; напружене очікування кінця світу та переконання у своїй винятковості як царів і священників у тисячолітньому царстві Христа; відмова від будь-яких контактів із традиційними церквами; неучасть у соціальному житті суспільства, повна самозамкнутість. У зв'язку з останніми двома тезами дослідник робить висновок, що Новоапостольська Церква навряд чи здатна до

масштабного поширення на українських теренах [12].

Не дивлячись на протилежність думок науковців і віруючих, за роки діяльності на теренах незалежної Української держави Новоапостольська церква зарекомендувала себе як законослухняна та політично нейтральна конфесія.

Загалом неохристиянство – найпотужніший напрямок серед новітніх релігійних рухів в Україні. На нього припадає основна частина нетрадиційних формувань, одним з яких є релігійне об'єднання Преображенної Божої Матері (Богородична церква). Дане утворення вважало себе спадкоємницею «Російського самодержавного православия» та його наступниці – Істинно-православної церкви. Воно виникло у 80-х рр. у Росії й офіційно було зареєстроване у 1992 р. Виникнення Богородичної церкви її прихильники пов'язували з Одкровенням Божої Матері у 1984 р. старцю отцю Іоанну (Береславському), який, у чині архієпископа, став її главою.

Ця церква проголосила себе Церквою царства Божого, яке Божа Мати за дорученням Святої Трійці має збудувати на Землі, підготувавши другий прихід Ісуса Христа. визнаючи необхідність покаяння Росії перед Всевишнім за спроби утвердження «диявололюдської цивілізації» – комунізму, Богородична церква водночас утверджувала ідею месійної ролі Росії у світі, впровадження через посередництво Пресвятої Богородиці саме на її території цивілізації, тотожної апостольському буттю. Отець Іоанн висловився ще у 1992 р., що Церква – це Серце Пречистої Богородиці, а Серце Божої Матері відкрито усьому світу. З екуменічною метою церква шанувала святих східного та західного християнства, закликала інші християнські конфесії до подолання своїх відмінних рис і входження в її лоно. Вона ввійшла до Міжнародної Ради Церков, визнана Вселенською Маріанською церквою [13].

Необхідно відзначити, що миколаївська громада була однією з перших, що були зареєстровані в Україні. При цьому Миколаїв був південним центром Богородичної церкви, маючи тут «престол Божої Матері» (єдина офіційно зареєстрована громада да-

ної конфесії протягом останніх 20 років), якому підпорядковуються декілька громад центрального та південного регіону. На початку 2000-х років у сквері імені 61 комунара була побудована каплиця, в якій

Каплиця Богородичної церкви у Миколаєві

декілька разів на рік відбувається служба в пам'ять замученого більшовиками останнього російського царя Миколи II та на свята пов'язані з Богородицею.

Унікальність Богородичної церкви, як стверджує українська дослідниця Л. Шугаєва, полягає передусім у тому, що її парафіяни щиро вважають себе православними. Більше того, вони намагаються доводити, що сповідують цілком ортодоксальне віровчення, яке засноване на Святому Письмі й Переказі, мають канонічно збудовану ієрархію на чолі з архієпископом, здійснюють традиційні для Православної церкви таїнства та відроджують православну духовність. Справді, духовні лідери використовують православну лексику (правда, поряд із католицькою, окультно-теософською і власною), обряди й одяг парафіян також мають православний елемент, але все ж Богородична церква є самостійним релігійним об'єднанням, яке сформувалося на ґрунті православ'я.

Вірняни Богородичної церкви вшановують пам'ять останнього російського імператора Миколи II і нещодавно навіть канонізували як свого богородичного святого Григорія Распутіна.

Завдяки підтримці Вселенської Маріанської церкви Богородична церква володіє поліграфічною базою, видавництвом «Нова Свята Русь», де видається література віросповідного та полемічного характеру, а

також щомісячна газета «Лицар віри» накладом 20 тисяч примірників. Богородична церква має і власну відеостудію.

Головними напрямками діяльності церкви, крім богослужінь, є благодійництво, праця з молоддю, відвідування дитячих будинків, в'язниць, лікарень, а також проведення благодійних виставок про чудотворні ікони та явлення Божої Матері [14].

Найбільш динамічними у своєму розвитку та поширенні є релігійні громади харизматичного напрямку (офіційне визначення української влади). Як правило, до даного напрямку відносять неорелігійні групи самих різних видів. Якщо у 2002 р. їх кількість сягала 28, то у 2008 р. їх вже було 37, а у 2011 р. – 42 громади [15].

Характерною рисою багатьох неорелігійних об'єднань, як стверджує миколаївський дослідник В. Рогатін, є те, що вони уникають контролю з боку держави шляхом реєстрації як громадські об'єднання, клуби та благодійні фонди. Адже такий статус дає змогу безперешкодно займатися вербувальною діяльністю під виглядом ознайомлення з давньою культурно-філософською спадщиною та техніками самовдосконалення. Як правило, ці організації звертаються у вищі та середні учбові заклади до педагогів, студентів та школярів з пропозицією пройти «семінар» котрий вирішить всі їх особисті та соціальні проблеми. Запрошення на подібні семінари частіше відбувається під час учбового процесу, при цьому своєрідними посередниками виступають викладачі.

Неорелігійні організації, що мають потужну закордонну фінансову підтримку, за допомогою якої вирішують певні питання їхнього «місіонерства» у різних навчальних закладах. Так, наприклад, один із інтернатів міста Миколаєва у 2006 році потрапив під «благодійну» опіку неоп'ятидесятників. Платою за опіку стало розпорядження директора інтернату щодо обов'язкового відвідування учнями так званих «біблійних служінь», які проводились адептами цієї організації.

Привертає до себе увагу практика організації Харизматичною церквою «Новий Заповіт» набору учнів у середніх навчальних закладах міста до літніх таборів. Діти

дізналися про те, що табір знаходиться під опікою «харизматів», уже після прибуття на місце.

У 2005 році у Миколаєві розгорнула свою проповідницьку діяльність секта Девіда Берга «Сім'я», керівництво якої здійснювалося іноземними громадянами. Проповідницька діяльність здійснювалася з грубим порушенням ст. 24 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». За проповідницьку діяльність при відсутності дозволу уповноважених органів на право перебування на території нашої держави із зазначеною місією, керівництво секти було депортовано із території України. Зазначена неорелігійна організація відома судовим справами в Європі щодо звалтування батьками своїх дітей, проституції, зокрема дитячої, та розповсюдження порнопродукції. Так, у Франції діяльність секти «Сім'я» заборонена, в інших країнах керівники секти притягалися до відповідальності з вищезазначеного приводу. У Миколаєві секта проводила музичні концерти в одному з інтернатів міста, чим забезпечила своїм «місіонерам» доступ до дітей, не маючи при цьому відповідної реєстрації.

У порушення чинного законодавства України керівниками окремих навчальних закладів міста Миколаєва надаються релігійним організаціям для проведення релігійних служб приміщення, підпорядковані навчальним закладам [16].

Активно розвивається об'єднання «Посольство Боже» (повна назва – Християнська церква «Посольство благословенного царства Божого для всіх народів»). Дана організація заснована у Києві Сандеєм Аделаджею у 1994 році. Дану неорелігійну низку дослідників визначають як релігійну тоталітарну секту.

Сандей Аделаджа, за походженням нігерієць, здобув журналістську освіту в Білоруському державному університеті у 1980-і роки. У 1993 році прибув до Києва, де заснував релігійну організацію «Слово віри», яка у 2002 році була перейменована у «Посольство Боже». Тоді ж було засновано Духовне управління Церков евангельських християн України (ДУЦЕХУ), до якого увійшли всі дочірні відділення «По-

сольства Божого». У 2004 році організація взяла активну участь у «помаранчевій революції» в Україні.

У 2008 році, на підставі відкриття кримінальної справи щодо «Кінгс Кепітал», до справ якої пастор Сандей Аделаджа мав відношення, за рішенням ради єпископів, Сандей Аделаджа був відлучений від Тіла Христа. Дане рішення оскаржується деякими представниками протестантизму в СНД і світі.

Активне поширення набуло «Посольство Боже» і в Миколаєві. За свідченням В. Рогатіна у Миколаївській області пастор Посольства Божого Оксана Мадюдя (пастор Оксана) у період 2010-2011 рр. ініціювала створення близько тридцяти громадських об'єднань: «Життя у твоїх руках», «Патріоти Вітчизни», «Щаслива жінка», «Життя покоління», «Шлях до щастя», «Батьки проти наркотиків плюс», «Сучасна особистість», «Відродження молоді», «Золота молодь», «Наш вибір – життя», «Ти особливий», «Хозяї землі», Фонд Н. Потопаєвої, «Народна Палата України» (7 ланок), Миколаївське представництво «Асоціація відродження України», «Рух протидії наркоманії та наркокорупції», «Рух матерів та жінок проти аморальності», «Новий генофонд», «Реформація», «Асоціація сприяння розвитку національного лідерства»*.

Також мають місце випадки коли дана неорелігійна організації через створенні громадські об'єднання потрапляє у навчальні заклади. Так 5-14 квітня 2011 р. після «круглого столу» між управлінням молоді і спорту та культури м. Южноукраїнська та п'ятьма громадськими об'єднаннями, що утворені «Посольством Божиим» була укладена угода про співпрацю з Миколаївською обласною громадською організацією «Сучасна особистість» (Н. Архипенко); Миколаївською обласною дитячою громадською організацією «Ти особливий» (Н. Волощук); Миколаївською обласною громадською організацією «Шлях до щастя» (О. Козюкова); Миколаївською обласною молодіжною громадською організацією «Відродження молоді» (О. Негоїца);

* Автор дякує молодому досліднику В. Рогатіну за надану інформацію.

Миколаївською обласною молодіжною громадською організацією «Наш вибір – життя» (В. Ярмолюк). Таким чином, робить висновок В. Рогатін, проводячи свою релігійно-місіонерську діяльність під виглядом громадської, вони отримали певний доступ до навчальних закладів міста – за підтримки управління освіти та міського голови.

З середини 1990-х років активно діє у Миколаєві і така харизматична організація «Хліб Життя» (очолює Микола Васильович Алексєєв). Офіційно Всеукраїнське Об'єднання Церков «Хліб Життя» було зареєстровано у червні 1996 р., у тому числі і в Миколаєві. Богослужіння проходили в орендованих залах Будинків культури, кінотеатрах. Окрім богослужінь і проповідей також проходять молодіжні, молитовні, евангелізаційні, служіння домашніх груп, дитячі, театральні, танцювальні й інші. Періодично організуються концерти за участю професійних християнських виконавців і музичних колективів. З 2000 р. організація постійно розміщується на третьому поверсі колишньої будівлі Проектного інституту «Гіпросудмаш» (сьогодні – ПАТ «Інпроектсервіс»).

Окрім вищезазначених неорелігійних груп певне, але неофіційне, поширення у Миколаївській області мають такі відомі в Україні та світі напрямки як: Трансцендентальна медитація Махаріші Махеш Йогі; Центр Шрі Чинмоя; Церква уніфікації Сан Мьон Муна; «Діанетика» Л.Р. Хаббарда тощо.

Не дивлячись на активне поширення неорелігійних течій на Миколаївщині, упродовж усього часу незалежності релігійна ситуація в області залишалась стабільною. Не зафіксовано фактів гострого міжконфесійного протистояння, спроб силового вирішення проблем щодо правонаступності культових споруд та майна; релігійні свята, обряди та церемонії проводяться без порушень чинного законодавства України.

Разом з тим у релігійних організаціях всіх конфесій, напрямків і деномінацій проходять активні, складні та динамічні процеси. Продовжується активне кількісне зростання релігійної мережі, організацій-

но-інституційне оформлення релігійних організацій та об'єднань, апробація та впровадження у практику роботи нових форм і методів діяльності, останнє особливо характерне для організацій протестантських напрямків, розширення взаємодії релігійних організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування, зміцнення позицій релігійних організацій у суспільстві.

Обласна державна адміністрація, інші місцеві органи виконавчої влади проводять виважену роботу щодо реалізації державної політики з питань релігії та церкви, забезпечення гарантованого ст. 35 Конституції України права людини та громадянина на свободу світогляду й віросповідання. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування однаково ставляться до всіх існуючих на території області релігійних організацій. Свідченням цього і є мирне функціонування різноманітних неорелігійних об'єднань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шмігельський М.В. Особливості та тенденції поширення і розвитку новітніх християнських течій в Україні: автореф. дис... канд. іст. наук: 09.00.11 / Михайло Васильович Шмігельський; Нац. ун-т «Остроз. акад.». – Острог, 2007. – С.11.
2. Соколовская Я. Пророк Белого Братства работал на КГБ / Я. Соколовская // Известия. – 1995. – 25 декабря; Соколовская Я. Мария Дэви Христос, она же Мария Цвигун, отправлена по этапу / Я. Соколовская // Известия. – 1997. – 9 января.
3. Дворкин А.Л. Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт систематического исследования / Александр Леонидович Дворкин. – Нижний Новгород, 2006. – С.633-643.
4. Релігійні організації на Миколаївщині: історія та сучасність: науково-популярний довідник. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – С.204.
5. Николаевский центр ведической культуры. Международное общество сознания Кришны [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://www.krishna.mk.ua>
6. Релігійні організації... – С.196.
7. Рогатін В.М. Державна політика стосовно неорелігійних об'єднань: досвід Європи та України / Володимир Миколайович Рогатін // Історичний архів. – 2010. – №5. – С.47.
8. Релігійні організації... – С.197.
9. Там само. – С.194.
10. Звіти про мережу церков і релігійних організацій в Україні [Електронний ресурс] // Інститут релігійної свободи (ІРС). Офіційний сайт: статистика. – Режим доступу: <http://www.irs.in.ua>

11. Релігійні організації... – С.194.
 12. Шмігельський М.В. Вказ. пр. – С.15.
 13. Белікова Н.Ю. Релігійні конфесії України (кінець 80-х – 90-і роки ХХ століття) / Наталя Юрїївна Белікова: Дис... к.і.н.: 07.00.01 – історія України. – Донецьк: 2001. – С.60.
 14. Шугаєва Л.М. Православна церква Божої Матері «державна»: особливості віровчення / Люд-

мила Михайлівна Шугаєва // Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури, 2007. – №66. – С.237-238.

15. Звіти про мережу церков і релігійних організацій в Україні [Електронний ресурс] // Інститут релігійної свободи (ІРС). Офіційний сайт: статистика. – Режим доступу: <http://www.irs.in.ua>

16. Рогатін В.М. Вказ. пр. – С.47.

Олександр Тригуб *Неорелігійні конфесії на Миколаївщині (1991-2012 рр.)*

У статті подається короткий огляд розвитку неорелігійних конфесій, організацій і груп у Миколаївській області часів незалежності (1991-2012 рр.). Зроблено висновок, що регіон характеризується позитивною динамікою розвитку харизматичних культів, кількість неорелігій постійно збільшується, але релігійна ситуація залишається стабільною.

Ключові слова: неорелігії, Миколаївська область, релігії Нового часу

Александр Тригуб *Неорелигиозные конфессии на Николаевщине (1991-2012 гг.)*

В статье дается краткий обзор развития неорелигиозных конфессий, организаций и групп в Николаевской области времен независимости (1991-2012 гг.). Сделан вывод, что регион характеризуется положительной динамикой развития харизматических культов, количество неорелигий постоянно увеличивается, но религиозная ситуация остается стабильной.

Ключевые слова: неорелигии, Николаевская область, религии Нового времени

Olexander Trygub *New-religious denomination in Mykolayiv region (1991-2012)*

The article gives a brief overview of the development of New-religious denominations, groups and organizations in the Mykolayiv region in times of independence (1991-2012). It is concluded that the region is characterized by positive dynamics of charismatic cults, amount of new-religions is growing, but the religious situation remains stable.

Keywords: new religions, Mykolayiv region, religions of New Age

Рецензенти:

Котляр Ю.В., д.і.н., професор

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 01.09.2012 р.